

PRIKAZI NOVIH KNJIGA
REVIEWS OF NEW BOOKS**47. INTERNATIONALES KULTURHISTORISCHES SYMPOSION MOGERSDORF, DER WALD ALS LEBENS- UND WIRTSCHAFTSRAUM IM PANNONISCHEN RAUM, BAD RADKERSBURG, GRAZ 2020.**

Prema onoj staroj narodnoj, »tko čeka taj i dočeka«, konačno smo 2022. godine dočekali i objavljivanje 47. izdanja zbornika »Mogersdorf«! Riječ je o tekstovima koji su izvorno nastali na 47. Međunarodnom kulturnopovijesnom simpoziju »Mogersdorf«, koji je od 3. do 6. srpnja 2018. održan u Bad Radkersburgu u Štajerskoj, Austrija. Tema simpozija, održanog prije četiri godine, glasila je: »Šuma kao životni i gospodarski prostor u panonskoj regiji«. U zborniku je ukupno objavljeno trinaest radova znanstvenika iz Austrije, Mađarske, Slovenije i Hrvatske. Na početku zbornika nalaze se uvodne riječi Hermanna Schützenhöfera, zemaljskog poglavara Štajerske, pokrajinske vijećnice Barbare Eibinger-Miedl i vijećnika Hansa Seitingera te predgovor izdavača, Rüdigerera Mallija, Martina Molla i Aloisa Ruhrija.

U prvome radu objavljenom u zborniku, autor Michael Luidold objašnjava važnost i ulogu šume kao životnog i gospodarskog prostora. Pritom naglašava kako upravo Štajerska s pravom može nositi epitet »šumske zemlje« jer se na tom prostoru, a uslijed različitih topografskih i klimatskih uvjeta i na relativno malom prostoru, pojavljuju vrlo različiti šumski uzorci - od šuma ilirskog hrasta u vinorodnom području, do šuma alpskog bora ariša u visokim planinama.

O prožimanju šume i vatre u Štajerskoj piše u idućem radu Gerhard Pferschy. Ovaj doajen simpozija »Mogersdorf« i dugogodišnji vođa štajerske delegacije, polazi od teze kako se tehničko-industrijski razvoj Štajerske sve do 19. stoljeća temeljio na spaljivanju šuma. Pritom spomenutu tezu argumenitira statističkim podacima prema kojima je Štajerska s milijun hektara šumskih površina najbogatija šumska pokrajina Austrije. Šumom je pokriveno 61,4% površine zemlje, 385.000 hektara ima zaštitnu funkciju, a oko 850 milijuna šumskog drveća nalazi se upravo na području Štajerske. Ne iznenađuje stoga, navodi Pferschy, da je kroz povijest, ali i danas, vatra, tj. požar, predstavljao najveći čovjekov strah. Zaključuje kako ne treba čuditi kako je civilizacija zapravo i započela s ljudskim ovladavanjem vatrom.

Na Pferschyjev rad odlično se nastavlja idući članak u ovome zborniku. Bernhard A. Reismann u svome se radu bavi gospodarenjem vatrom (*Brandwirtschaft*) u Štajerskoj. Riječ je o načinu korištenja zemljišta u kojem se spaljivala samonikla vegetacija (vrištine, ritovi) kako bi se na tlu, pomiješanom s pepelom i tako mineralno pognojenom, uzgajalo žito jednu ili dvije godine. Nakon toga zemljište bi se često koristilo kao pašnjak, prije nego što bi bilo prepušteno divljini. Reismann najprije objašnjava situaciju u zemljama susjednim pokrajini Štajerskoj, potom pravne temelje gospodarenja požarom kroz povijest, tehnike spaljivanja, razvoj štajerskog gospodarenja požarom u 19. i 20. stoljeću itd. U radu su priložene brojne karte i slikovni prilozi koji dodatno obogaćuju tekst i pomažu razumijevanju čitave problematike.

»Uloga šuma u Đakovačkom vlastelinstvu u formiranju hrvatskih nacionalnih institucija u drugoj polovici 19. stoljeća« naslov je rada hrvatskog povjesničara Roberta Skenderovića. Skenderović navodi kako su tijekom 19. stoljeća hrvatske zemlje prolazile kroz modernizacijske procese na svim razinama, pa tako i kroz proces moderne nacionalne integracije. Tijekom navedenog stoljeća u Trojednoj kraljevini osnovane su važne kulturne i obrazovne ustanove. U nedostatku drugih izvora prihoda, izgradnja nacionalnih institucija uvelike je ovisila o angažmanu pojedinaca i privatnog kapitala. Među brojnim donatorima druge polovice 19. stoljeća posebno se istaknuo biskup Josip Juraj Strossmayer. Strossmayer je kao đakovački biskup upravljao velikim đakovačkim vlastelinstvom, koje je u njegovo vrijeme imalo znatne prihode od šumarstva. Naglašava kako je biskup Strossmayer bio s razlogom zadovoljan što su se njegovi nacionalni kulturni, prosvjetni i politički planovi podudarali s procvatom iskorištavanja šuma

u Slavoniji. Dapače, u 19. stoljeću bili su ispunjeni svi uvjeti za takvo povezivanje. Europsko tržište bilo je gladno kvalitetne hrastovine, izgradnja željezničke mreže bila je u punom jeku, slavonske šume do tada gotovo netaknute, a veliki broj ljudi iz raznih dijelova Austrijskog carstva bio je spreman sudjelovati u krčenju i zauzimanju iskrčenog područja. U gospodarenju šumama težište je bilo na starim hrastovima, hrastovim šumama starim preko 200 godina. Kako ističe autor, ova sječa starih hrastova izvorno je donosila goleme novčane prihode vlasnicima slavonskih šuma, a biskup Strossmayer je te prihode odlučio uložiti u izgradnju hrvatskih nacionalnih kulturno-prosvjetnih ustanova. Njegove goleme novčane donacije posebno su bile važne za osnivanje Sveučilišta u Zagrebu i Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (danas HAZU), dviju institucija koje pripadaju ključnim institucijama hrvatske znanosti, obrazovanja i umjetnosti. Stoga je Strossmayerovo djelo, zaključuje Skenderović, jedan od najbolje dokumentiranih primjera važne uloge šuma u prijenosu prirodnog i društvenog kapitala hrvatskog naroda u 19. stoljeću.

Drugi hrvatski autor u ovome zborniku je Dinko Župan, a naslov njegova rad glasi: »Karijera hrvatskog šumara školovanog u Mariabrunnu. Prilog biografiji Adolfa Danhelovskog«. Župan piše kako su najbolju naobrazbu u šumarstvu unutar granica Habsburške Monarhije budući šumari mogli steći u Srednjoj šumarskoj školi u Mariabrunnu. Ta je škola bila najznačajnija šumarska škola u Monarhiji tijekom 19. stoljeća, a bila je smještena u augustinskom samostanu u Mariabrunnu kraj Beča. Dijelom je bila u vlasništvu države, a dijelom augustinskog reda. Škola je počela s radom 1813. godine, a razvila se iz male specijalizirane škole koja je osnovana 1805. godine. Postojao je i internat te je učenicima uz stručno obrazovanje bio omogućen i kvalitetan smještaj. Godine 1819. Šumarska škola u Mariabrunnu službeno je proglašena glavnom šumarskom školom u Monarhiji. Srednja šumarska škola u Mariabrunnu tek je 1867. godine dobila status Akademije s trogodišnjim nastavnim planom i programom. Godine 1872. vlasti su Šumarsku akademiju uključile u sustav Visoke škole za obradu tla u Beču. Od samog početka Šumarsku školu u Mariabrunnu pohađali su kandidati iz cijele Monarhije, a mnogi od polaznika kasnije su postali vrsni šumari. Među polaznicima iz Hrvatske najviše ih je bilo iz Slavonije. Adolf Danhelovsky odrastao je u Donjem Miholjcu u Slavoniji, gdje je njegov otac Ivan radio kao šumar na imanju Valpovo. Nakon završene gimnazije u Osijeku Danhelovsky odlazi u Mariabrunn na Šumarsku školu koju pohađa 1844. i 1845. Ubrzo nakon završetka školovanja počinje raditi kao stručni šumar na valpovačkom vlastelinstvu. Na početku svoje šumarske karijere Danhelovsky je radio kao 'Waldbereiter' na imanju u Moslavini. Od 1850. do 1869. godine bio je vlastelinski nadšumar u Donjem Miholjcu, a svoje spoznaje stečene dugogodišnjim radom u šumarstvu objavljivao je u raspravama i knjigama o šumarstvu. Najznačajnija studija među njima je »Abhandlung über die Technik des Holzwaaren-Gewerbes in den slavonischen Eichenwaldern« iz 1873. godine. Njegovi radovi nisu sadržavali samo teorijske šumarske rasprave, nego i analize temeljene na gospodarenju s 50.000 jutara hrastove šume na vlastelinstvu Valpovo. O izradi bačvi od slavonske hrastovine Danhelovsky je pisao i u austrijskim stručnim šumarskim časopisima te je postao jedan od vodećih stručnjaka za tu temu u Monarhiji. Danhelovsky je od 1869. do 1885. godine obavljao dužnost ravnatelja cijelog valpovačkog vlastelinstva. Nakon umirovljenja 1885. godine živio je u Beču, gdje je i umro 1902. godine. I za vrijeme umirovljenja, navodi Župan, bio je stalno zaokupljen šumarskim problemima.

Peter Kumer i Matija Zorn iz Slovenije u svome su prilogu objasnili fenomene gospodarenja šumskim područjima u Sloveniji od 19. do sredine 20. stoljeća na primjerima malih šumskih posjednika, dok je mađarski povjesničar Zoltán Kaposi objasnio isti fenomen na području Nagykanizse i okolice u drugoj polovici 19. stoljeća. Kroz alate historijske analize korištenja zemljišnjih površina u procesima dugoga trajanja, Pál Balász, Dénes Bartha i Éva Konkoly-Gyuró iz Mađarske pišu o promjenama šumskog pokrova Karpatskog bazena u 19. i 20. stoljeću, ukazujući na njegove uzroke i posljedice.

Problematikom šuma i šumskih površina u pokrajini Gradišće kroz prošlost, sadašnjost i perspektive budućeg razvoja bavi se u svome radu Ernst Breitegger. Seriju, pak, radova o šumskom lovstvu započinje Barbara Rezar Grilc iz Slovenije, koja piše o počecima organiziranog lovstva na slovenskom prostoru. Na njen rad nadovezuje se Sándor Faragó koji se bavi pitanjem lova divljih životinja i lovstvom općenito u doba Dualizma (1867.-1918.) u Ugarskoj. Mađarski povjesničar Imre Halász analizirao je problematiku

lovstva kroz osobu aristokrata, političara i strastvenog lovca, grofa Béle Telekija (1896.-1969.). U svome radu Halász se posvetio njegovom svekolikom djelatnoću kao župana županije Zala u međuratnom razdoblju. Zbornik završava radom Margite Kopp o lovstvu i lovačkoj kulturi na dvoru knezova Esterházy.

Zaključno možemo reći kako je ovaj zbornik u potpunosti opravdao naša visoka očekivanja. Veliki broj iznimno kvalitetnih radova nastalih na radu s raznim vrstama izvorne građe, kao i na stručnoj i znanstvenoj literaturi specijaliziranoj za pitanja šuma i šumskih površina, pridonosi novom i sadržajnijem poznavanju problematike šuma kao životnog i gospodarskog prostora u panonskoj regiji. S velikim zadovoljstvom ovaj zbornik možemo pridružiti sada već iznimno bogatoj i hvalevrijednoj biblioteci »Mogersdorf«.

Ivica ŠUTE

THE CLIMATE HISTORY OF EUROPE, OR THE LEGACY OF BRUNO MESSERLI. CHRISTIAN PFISTER - HEINZ WANNER. *CLIMATE AND SOCIETY IN EUROPE - THE LAST THOUSAND YEARS*. HAUPT VERLAG. BERN. 397.

The book "Climate and Society in Europe - the Last Thousand Years" by Christian Pfister and Heinz Wanner, published in 2021, is the most important summary of European climate and environmental history to date. The fact that the two Swiss authors managed to produce a comprehensible summary handbook for both professional opinion and educated interested readers, surpassing previous important partial results, was significantly influenced by the parallel biographies of the two authors. In multi-author scientific summaries, such as the most recent climate history handbook by Palgrave Macmillan Publishers in 2018, the editors, despite all their efforts, were hardly able to create a truly coherent scientific synthesis due to the heterogeneous research backgrounds of the many authors. However, the biography and scientific socialization of Christian Pfister and Heinz Wanner proceeded so parallel and overlap so much that it could even be suggested (with sufficient imagination) that we are not talking about two people, but the ideal European climate historian, who due to hardware problems is stored in two bodies. Pfister was born in 1944, Wanner in 1945. They were both students at the University of Bern at the same time, both were disciples of geographer Bruno Messerli, and geography was the common intersection in their studies, with the difference being historical studies in Pfister's case and meteorology in Wanner's case. Messerli, who among other things was the rector of the University of Bern, the president of the International Geographical Union and one of the directors of the International Geosphere-Biosphere Program, established a geography-ecological workshop of international significance at the Institute of Geography of the University of Bern. It was particularly important in the lives of both authors when Messerli co-founded the PAGES (Past Global Changes) program with his climate researcher colleague Hans Oeschger, in which both Pfister and Wanner participated. Both authors are Professors Emeritus of the University of Bern, and researchers at the Oeschger Center for Climate Research, named after the co-founder of PAGES, which operates within the scientific ecosystem of the University of Bern. The book was published by the Haupt Publishing House in Bern, which often undertakes the publication of scientific handbooks and has previously published several scientific works by both authors.

According to the introductory chapter, one of the main goals of the authors in writing the book was to draw readers' attention to the dangers of future climate change by expanding the temporal horizon and using historical examples. During the writing of the manuscript, Pfister and Wanner strived simultaneously for understandability and expertise. The authors agreed that a book-sized synthesis needed to be written, not a collection of studies, as the Swiss saying goes, "a sack of crumbs is not the same as a loaf of bread". A fundamental axiom of climate historical analysis was that humans have a dual nature: on the one hand, they are biological beings, on the other hand, they are carriers of culture. A crucial common starting point for the authors was that a key task of climate history research should be to consider both aspects during the analysis.

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen XVIII. / Broj 18
Zagreb – Samobor 2022.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnik / Co-publisher: Ekohistorijski laboratorij Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska www.ffzg.unizg.hr; <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/>

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute, Žiga Zwitter

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić – president/predsjednik (Zagreb), Daniel Barić (Sorbonne-Paris, Francuska), Marija Benić Penava (Dubrovnik), Slaven Bertoša (Pula), Zrinka Blažević (Zagreb), Tatjana Buklijaš (Auckland, New Zealand), Ljiljana Dobrovšak (Zagreb), Goran Đurđević (Požega), Josip Faričić (Zadar), Borna Fürst Bjeliš (Zagreb), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb), Paul Hirt (Tempe, SAD), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Egidio Ivetić (Padova, Italija), Silvije Jerčinović (Križevci), [Karl Kaser](#) (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb), Christof Mauch (München, Njemačka), Kristina Milković (Zagreb), Ivan Mirnik (Zagreb), Mirjana Morosini Dominick (Washington D.C., SAD), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Zagreb), Hrvoje Petrić (Zagreb), Lajos Rácz (Szeged, Mađarska), Gordana Ravančić (Zagreb), Marko Šarić (Zagreb), Mladen Tomorad (Zagreb), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Slavonski Brod, Zagreb), Frank Zelko (Honolulu, SAD), Zlata Živaković Kerže (Osijek), Matija Zorn (Ljubljana), Ivana Žebec Šilj (Zagreb)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić, Domagoj Tončinić

ISSN 1849-0190 (Online) ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2023.

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz djelomičnu potporu Grada Koprivnice

Print partially supported by the City of Koprivnica

Na naslovnici / Cover:

Jarun Lake (present state, post-renovation in the 1980s) in relation to the course of the Sava River in the 18th and 19th centuries (base map: Bing)

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA